

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

Weekly update COVID-19

Week 40, 25 SEPTEMBER t/m 1 OKTOBER 2020

Inhoudsopgave

(1) Leeswijzer	3
(2) Inleiding	4
(3) Scenario's maatschappelijk kompas	5
(4) Actuele ontwikkeling maatschappelijk kompas	6
(5) Beoordeling factoren van invloed	7
5.1. Zorg	7
5.2. Maatschappij	11
5.3. Economie	15
5.4. Destabilisering (niet) statelijke actoren en Communicatie & Media	17
(6) Significante gebeurtenissen	19
6.1. Europees Nederland	19
6.2. Europees Nederland	20
6.3. Caribisch Nederland	21
6.4. Grensgebieden	22
6.5. Besmettingsrisico oefeningen CLAS-buitenland	23
(7) Vooruitblik	24
(8) Handelingsperspectief Defensie	25
Bijlagen	26
Bijlage 1: Beschrijving factoren van invloed	26
Bijlage 2: Beschrijving scenario's	27

(1) Leeswijzer

WHO WE ARE

- Het LIMC genereert in een **experimentele** vorm **situational awareness (SA)** en **situational understanding (SU)** voor het CLAS en civiele overheden over de COVID-19 crisis. Hierdoor worden militaire en civiele besluitvormingsprocessen gevoed met **inzicht** en waar mogelijk **handelingsperspectief**.
- Met het LIMC kan de Koninklijke Landmacht **ervaring opdoen** met het samenbrengen van **information manoeuvre** capaciteiten die insight, foresight en doorlopend handelingsperspectief bieden in drie dimensies (cognitief, virtueel en fysiek).

In dit product wordt gewerkt met een mate van waarschijnlijkheid in relatie tot de gegeven duiding, conclusies of beoordeling van de factoren van invloed. In de onderstaande tabel is de mate van waarschijnlijkheid toegelicht.

Terminologie	Confidence level
Zeer waarschijnlijk	Meer dan 90%
Waarschijnlijk	60-90%
Mogelijk	40-60%
Onwaarschijnlijk	10-40%
Zeer onwaarschijnlijk	Minder dan 10%

(2) Inleiding

Dit document tracht een zo volledig mogelijk antwoord te geven op de volgende vragen zoals gesteld vanuit Commandant Landstrijdkrachten (C-LAS):

Hoofdvraag:

Welke effecten in de NLD-samenleving zijn te onderkennen als gevolg van de COVID-19 crisis?

Deelvragen:

1. In hoeverre ontwikkelt COVID-19 zich in NLD in de aankomende zes maanden?
2. In hoeverre beïnvloedt de verspreiding van COVID-19 de vitale infra in NLD in de aankomende zes maanden?
3. In hoeverre beïnvloedt de verspreiding van COVID-19 de maatschappelijke stabiliteit in NLD in de aankomende zes maanden?
4. In hoeverre beïnvloedt de verspreiding van COVID-19 de economische stabiliteit in NLD in de aankomende zes maanden?

Om antwoord te kunnen geven op bovengenoemde deelvragen wordt gebruik gemaakt van het maatschappelijk kompas.

Het maatschappelijk kompas wordt door het LIMC gebruikt om, door middel van ontwikkeling van de factoren, de ontwikkeling binnen de scenario's over tijd te bepalen te volgen en vroegtijdig trends te onderkennen. Elke factor van invloed is onderhevig aan een aantal onderliggende indicatoren. Deze indicatoren worden wekelijks afzonderlijk gewogen waarna er factorintegratie plaatsvindt die de samenhang duidt.

De factoren van invloed zijn waar mogelijk geschaard onder de deelvragen zoals gesteld door C-LAS, aangevuld met 'overige' factoren van invloed die niet onder de assen van het kompas vallen, maar wel een versterkend effect op het geheel aan ontwikkelingen hebben.

Dit document is als volgt opgebouwd. Allereerst worden de factoren van invloed en het scenario geïntroduceerd. Daarna volgt de overkoepelende conclusie met daaronder het dashboard waarop wekelijks verschuivingen per indicator inzichtelijk worden gemaakt. Aansluitend wordt in de beoordeling van de factoren van invloed een verdiepende analyse en argumentatie gegeven van de waargenomen ontwikkelingen per deelvraag. Vervolgens wordt een geografisch overzicht van significante gebeurtenissen in (Caribisch) Nederland en de grensgebieden van Nederland gegeven. Afsluitend wordt een vooruitblik gegeven van opkomende evenementen. Daarbij wordt tevens handelingsperspectief aan C-LAS geboden wat gebaseerd is op de meest recente ontwikkelingen op het gebied van COVID-19 in Nederland.

(3) Scenario's maatschappelijk kompas

Factor		Factor	
	1. Virus		6. Vitale infrastructuur
	2. Zorg		7. Economie
	3. Continuïteit van bestuur		8. Destabilisering (niet) statelijke actoren
	4. Openbare orde & Veiligheid		9. Communicatie & media
	5. Burgerschap		10. Meteo, evenementen & incidenten

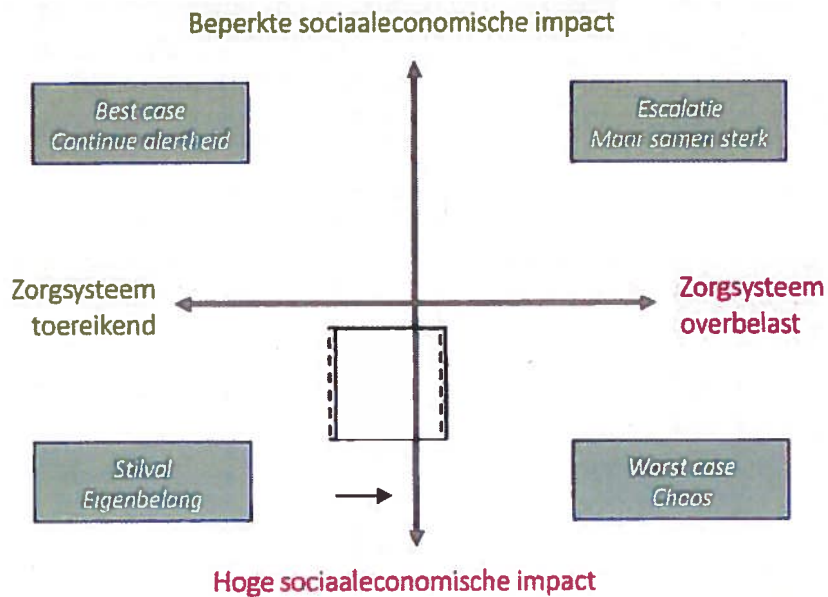
Het LOT-C heeft tien (10) primaire factoren van invloed geïdentificeerd. Op de assen van het maatschappelijk kompas staan de twee (2) factoren van invloed die de grootste impact hebben. Op de horizontale as staat de impact van COVID-19 op de zorg. Op de verticale as staat de sociaaleconomische impact weergegeven. Op basis van de vier (4) kwadranten kunnen vervolgens scenario's gebouwd worden.

Voor verdere beschrijving zie bijlage II: Scenario's

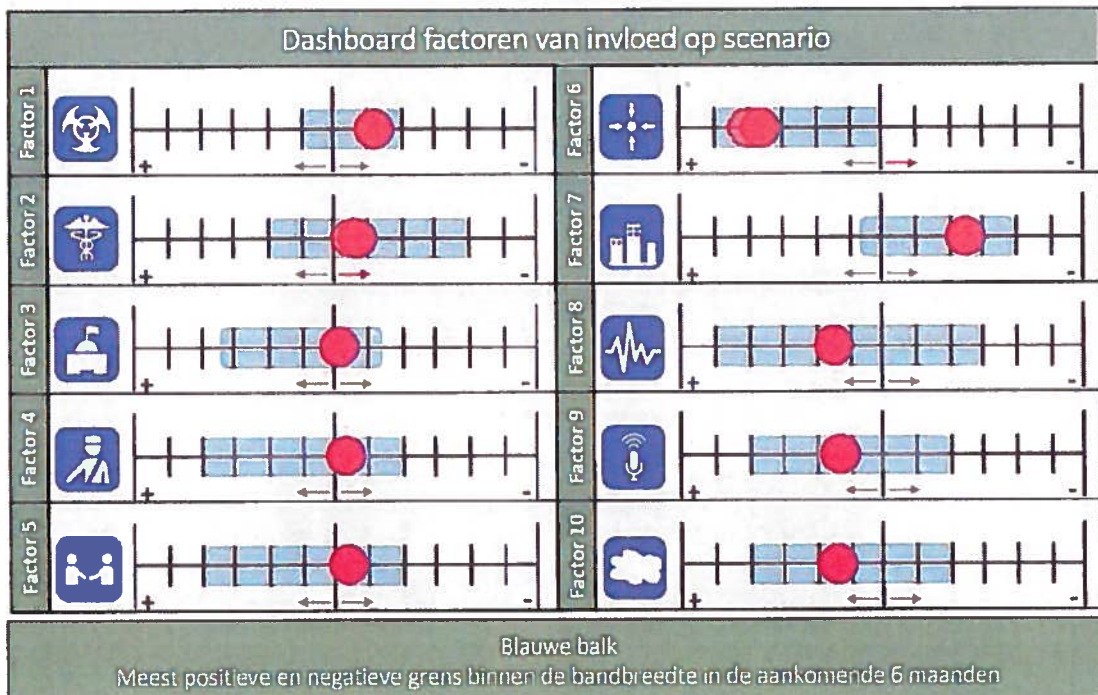

(4) Actuele ontwikkeling maatschappelijk kompas

Conclusie

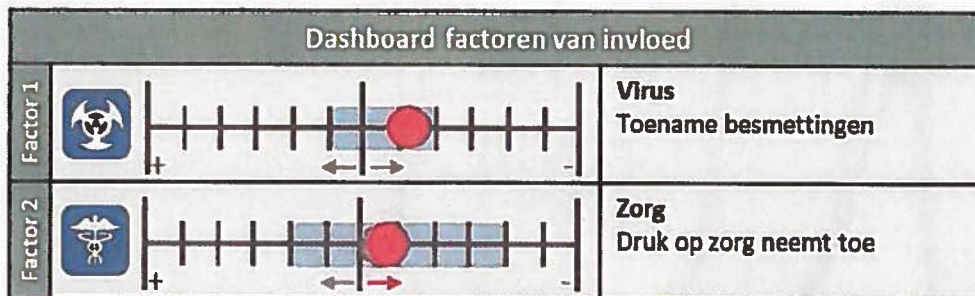
Voor de tweede week op rij vindt er een verschuiving plaats op de as 'zorgsysteem'. Door de exponentiele toename in het aantal besmettingen, een stijging in het aantal ziekenhuisopnames en toenemend verzuim onder personeel, is het waarschijnlijk dat de druk op de zorg in de komende drie weken toeneemt. De sociaaleconomische impact is niet veranderd. De factoren die zijn verslechterd zijn 'Zorg' en 'Vitale infrastructuur'. Ook bij deze laatste factor speelt verzuim een grote rol.

(5) Beoordeling factoren van invloed

5.1. Zorg

Highlights

- Waarschijnlijk stijgt de komende twee weken het aantal COVID-19 patiënten op de IC;
- Het is waarschijnlijk dat de druk op de zorg de komende twee weken toeneemt, met name op regionale knelpunten.

Toelichting

Waarschijnlijk stijgt de komende twee weken het aantal COVID-19 patiënten op de IC.

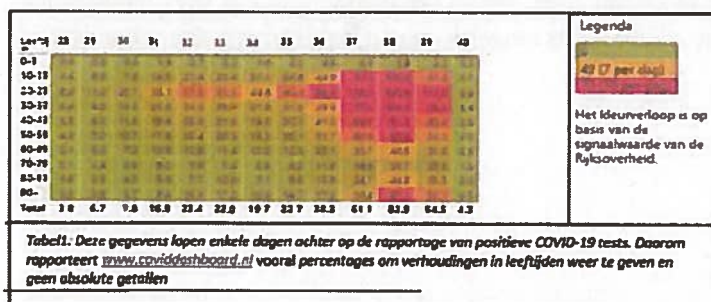
Waarschijnlijk zal het aantal COVID patiënten op de IC de komende twee weken stijgen. Ten eerste vindt er een exponentiele toename plaats van het aantal besmettingen.¹ Dit zal zich waarschijnlijk ook vertalen in een toename in ziekenhuisopnamen (Figuur 1). Mogelijk loopt het afnemende reproductiegetal niet gelijk met de toename in besmettingen omdat het aantal mensen dat zich laat testen een stijgende lijn laat zien. Daarnaast vindt er vanaf week 37 een toename plaats van besmettingen onder ouderen.² Met name ouderen in de leeftijdscategorie 70+³ lopen een groot risico om op de IC terecht te komen indien men besmet raakt met COVID-19.

Reproductiegetal (R_0)	1,27(R_0) <i>1,33(R_0)</i>
Geteste personen	206.670 <i>192.255</i>
% Positieve testen	7,4% <i>6,1%</i>
Nieuwe besmettingen	19.326 <i>13.471</i>
Gem dagelijkse COVID 19- IC bezetting afgelopen week	124 <i>71</i>
Gem dagelijkse COVID 19-Niet-IC bezetting afgelopen week	486 <i>321</i>
COVID-19 sterfgevallen	102 <i>33</i>

**Cursief gedrukte tekst zijn gegevens van week 38, dikgedrukte tekst is van week 39. Bron: RIVM en NICE*

Tevens waarschuwen het

ziekenhuis en het RedTeam,⁴ voor het vollopen van de IC en stilstand van reguliere zorg.

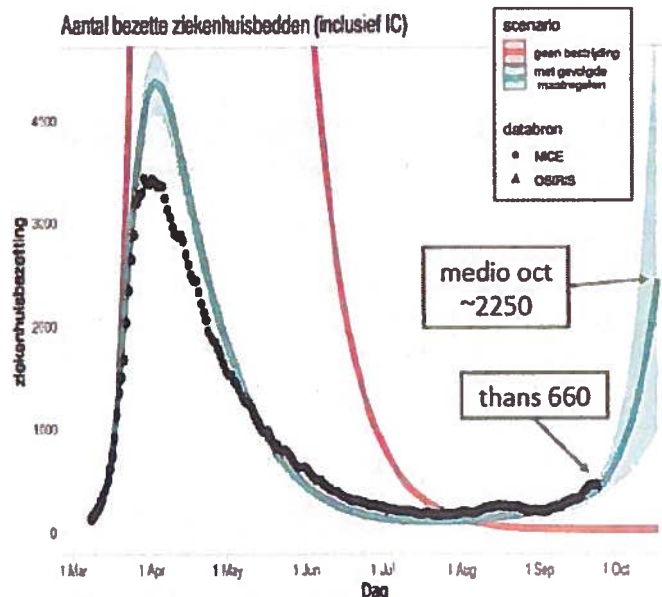

¹ www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/actueel

² www.nu.nl/coronavirus/6079183/rivm-fors-meer-ouderen-positief-getest-816-veelal-door-jongeren-besmet.html

³ www.rivm.nl/coronavirus-covid-19/risicogroepen

⁴ www.eenvandaag.avrotros.nl/ter- waarschuwt-voor-doemscenario-tweede-golf-mogelijk-erger-dan-de-eerste

Figuur 1: prognose ziekenhuisbezetting RIVM

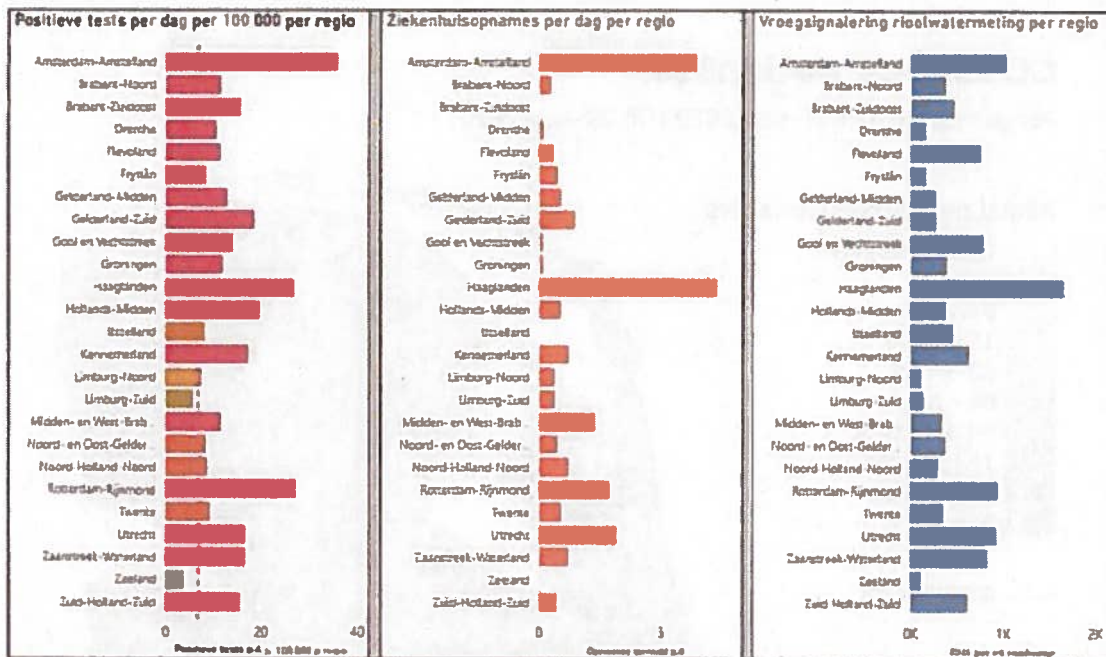
Het is waarschijnlijk dat de druk op de zorg de komende twee weken toeneemt, met name op regionale knelpunten.

Het is waarschijnlijk dat in de komende twee weken het aantal besmettingen en ziekenhuisopnames zal oplopen. Mogelijk daalt het aantal besmettingen na deze twee weken, indien de aangekondigde maatregelen van 28 september 2020 effect hebben. Door de incubatietijd van gemiddeld tien dagen duurt het een aantal dagen voordat effecten van maatregelen zichtbaar zijn. De effecten zullen het eerst zichtbaar zijn in een daling van het aantal nieuwe besmettingen, vervolgens in dalende aantallen ziekenhuisopnames. Hierdoor is het waarschijnlijk dat het aantal besmettingen en opnames eerst zal toenemen, waarna het vervolgens mogelijk afneemt.

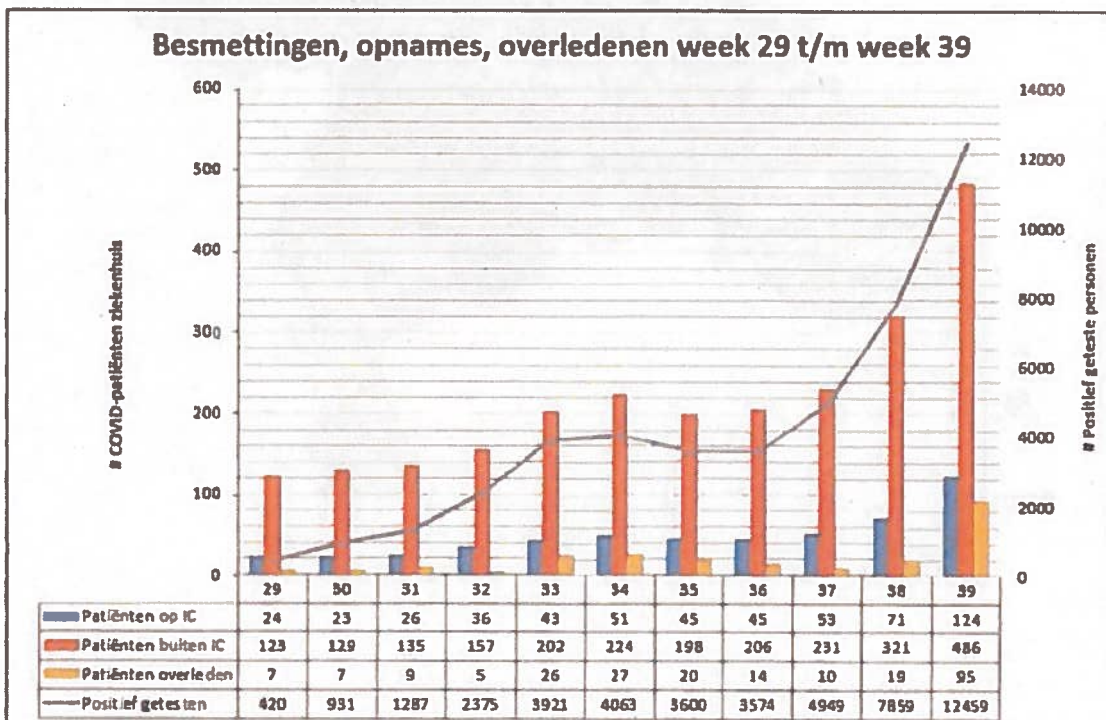
Naast het verhoogde aantal opnames (zie Figuur 3), begint ook het verzuim onder zorgpersoneel de zorgcapaciteit onder druk te zetten. De [redacted] geeft aan dat het verzuim begint te stijgen, met name in de regio's waar de druk op de zorg al hoog is. Dit betreft met name de grote steden in de Randstad (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Leiden).⁵

De druk op de zorg is niet gelijk verdeeld over Nederland. In week 40 zijn de meeste ziekenhuisopnames in de veiligheidsregio's Amsterdam-Amstelland, Haaglanden, Utrecht en Rotterdam. Het is mogelijk dat de veiligheidsregio Gooi en Vechtstreek in de komende drie weken met een toename van het aantal opnames te maken krijgt, gezien het aantal positieve tests en de vroeg signalering in het rioolwater (zie Figuur 2). Dit is ook mogelijk voor veiligheidsregio Kennemerland.

⁵ [redacted] tijdens Technische Briefing Tweede Kamer, 29 september 2020

Figuur 2: Regionale signaalwaarden, data van 23 t/m 30 september (covidashboard.nl)

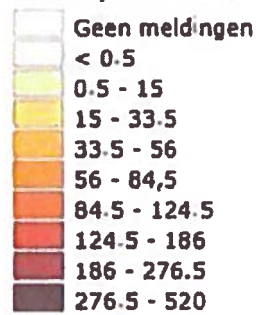
Figuur 3: COVID-19 cijfers (patiënten op IC en patiënten buiten IC betreft gemiddelde bezetting per week)

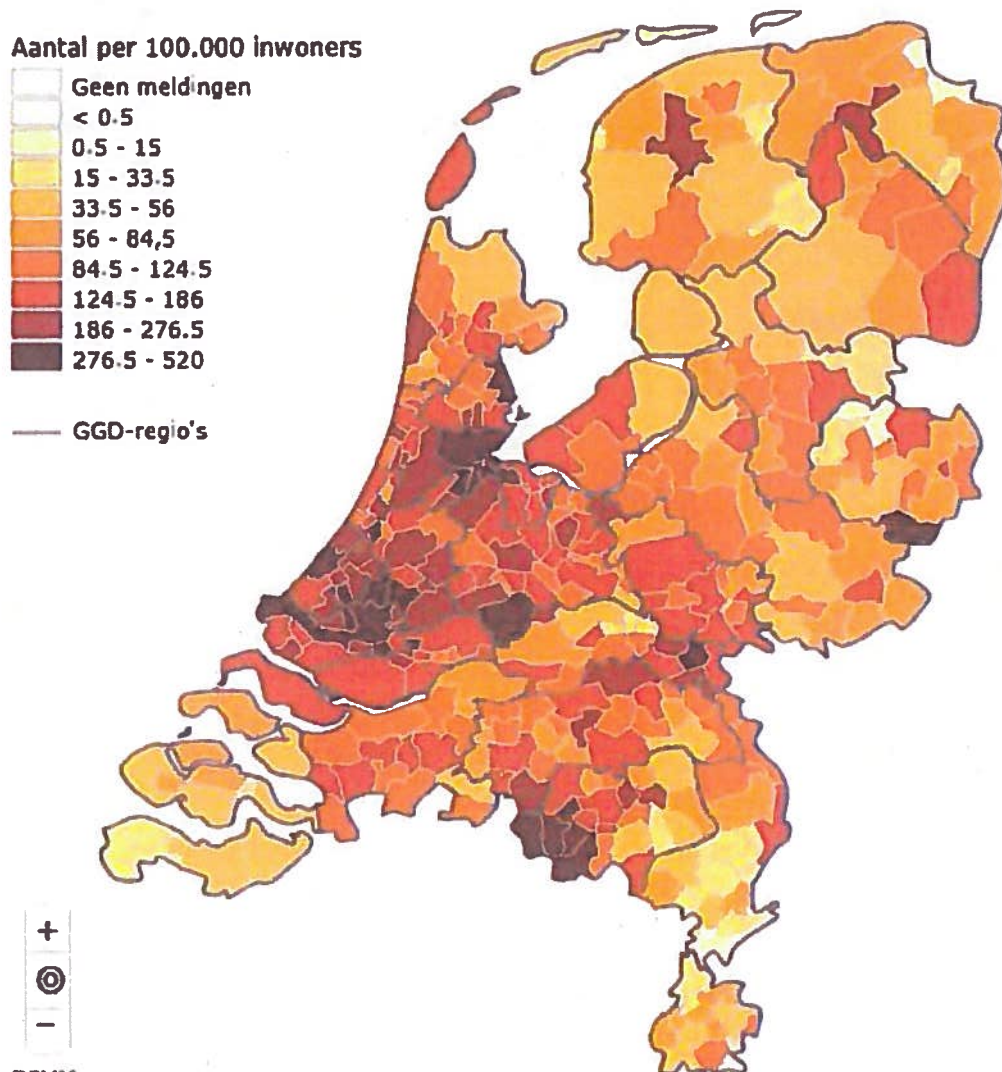
COVID-19 patiënten

Per gemeente van 16-sep-2020 t/m 29-sep-2020

Aantal per 100.000 inwoners

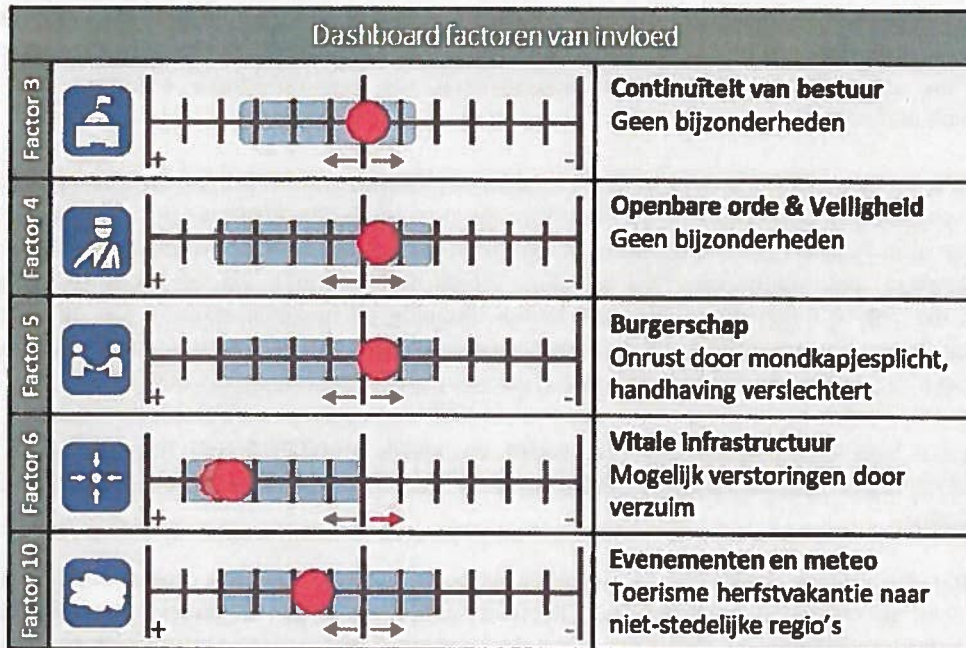
— GGD-regio's

RIVM

5.2. Maatschappij

Highlights

- Discussie rondom mondkapjesplicht zorgt waarschijnlijk voor maatschappelijke onvrede;
- Ondanks een laag aantal gerapporteerde boetes en weinig problemen met handhaving, is het waarschijnlijk dat de daadwerkelijke naleving van de COVID-19 maatregelen problematischer is dan gerapporteerd;
- Het is waarschijnlijk dat het verzuim binnen vitale infrastructuur toeneemt in de komende maand, dit zorgt mogelijk voor verstoring;
- Het is waarschijnlijk dat het toerisme in de herfstvakantie verschuift naar niet-stedelijke gebieden en dat de toerismesector alleen draait op binnenlandse gasten.

Toelichting

Discussie rondom mondkapjesplicht zorgt waarschijnlijk voor maatschappelijke onvrede.

Niet alleen vanuit de bevolking, maar ook vanuit internationale hoek klinkt kritiek op het Nederlandse beleid rondom mondkapjes. Zo bekritiseert de [redacted] van de [redacted] zijn Nederlandse ambtsgenoot.⁶ Ook de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) roept Nederland op om niet-medische mondkapjes in de openbare ruimte te verplichten. Tot dusver geldt die verplichting alleen in het openbaar vervoer. De discussie leeft ook onder burgers: 70% is voor een mondkapjesplicht op drukke plekken, terwijl deze maatregel een aantal weken geleden juist werd afgeschaft in Rotterdam en Amsterdam.⁷ Vanuit juridisch perspectief is het momenteel niet mogelijk om mondkapjes te verplichten. In openbare ruimtes is dit niet op te leggen en dus niet te handhaven. Dit kan worden opgelost door de Spoedwet.⁸ Voor winkels geldt dit weer niet; hier zou een verplichting wel mogen omdat het hier particuliere ruimte betreft. Een andere factor die bijdraagt aan de onvrede, is het verschil in uitvoering en handhaving tussen regio's. Op 28 september 2020 is aangekondigd dat in de vier grote steden (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Eindhoven) het dragen van een mondkapje in de openbare ruimte dringend wordt aangeraden.

⁶ telegraaf.nl/nieuws/809603053/live-uit-kritiek-op-...-dragen-mondkapjes-is-belangrijk

⁷ fd.nl/economie-politiek/1358745/waarom-we-wel-geen-moeten-mondkapjes-dragen

⁸ nos.nl/artikel/2350289-waarom-we-wel-niet-een-mondkapje-moeten-dragen.html

Als reactie hierop laten de burgemeesters weten liever een plicht in plaats van een advies te zien, maar dat dat momenteel juridisch niet haalbaar is.⁹ Na een breed publiek debat, heeft het kabinet op 30 september 2020 dringend geadviseerd om mondkapjes te dragen in de publieke ruimte. Dit advies geldt voor heel Nederland. De precieze invulling hiervan is nog onduidelijk. De snel veranderende adviezen en regionale verschillen leiden waarschijnlijk tot onduidelijkheid, waardoor men de maatregelen niet naleeft.

Ten slotte kan er ook lokaal onvrede ontstaan. In reactie op de persconferentie van 28 september 2020 laten verschillende ondernemers in de hierboven genoemde steden afzonderlijk weten of zij het gebruik van mondkapjes zullen verplichten. Zo laat het Rijksmuseum in Amsterdam weten alleen nog maar bezoekers met mondkapjes toe te laten, terwijl supermarkten via de branchevereniging aangeven dit niet te zullen doen. Zij doen dit om discussie en mogelijk agressie aan de deur te voorkomen.¹⁰ Het is waarschijnlijk dat het verschil in maatregelen tot agressief gedrag leidt onder sommige van de geweigerde klanten. Dit werd al eerder gezien in gedrag jegens BOA's.

Ondanks een laag aantal gerapporteerde boetes en weinig problemen met handhaving, is het waarschijnlijk dat de daadwerkelijke naleving van de COVID-19 maatregelen problematischer is dan gerapporteerd.

Uit de Nalevingsmonitor blijkt dat de Veiligheidsregio's weinig problemen ondervinden met de naleving van de COVID-19 maatregelen. Uitzonderingen hierop zijn recreatieve samenkomsten (horeca, sportverenigingen, huisfeestjes), waar de naleving slecht is. Het algemene beeld van de Veiligheidsregio's is dat de regels goed worden nageleefd en dat er weinig hoeft te worden opgetreden, al vindt er wel een verslechtering op bovengenoemde uitzonderingen plaats.¹¹

Daarnaast is het aantal uitgedeelde boetes met betrekking tot de COVID-19 maatregelen laag. Waar in de periode van 16 maart tot 28 juni 22.820 proces-verbalen voor overtreding van de maatregelen zijn opgemaakt, zijn dat er in de periode van 29 juni tot 13 september slechts 480.¹² Ook zijn er grote regionale verschillen. De top drie gemeenten met de meeste boetes per 100.000 inwoners zijn Zaltbommel, Bunschoten en Nijmegen. Ook zijn er 24 gemeenten waar geen boetes zijn uitgedeeld. Volgens een woordvoerder van de Veiligheidsregio Gelderland-Zuid zijn deze verschillen te verklaren doordat er geen landelijke richtlijn voor de handhaving is.¹³

Waarschijnlijk zeggen de cijfers over de handhaving weinig over de daadwerkelijke naleving van de maatregelen. Uit eerdere berichtgeving is naar voren gekomen dat BOA's in opstand zijn gekomen na de rel rondom de [REDACTED]. Dit heeft een negatief effect gehad op de handhaving. Daarnaast geven Veiligheidsregio's aan dat het handhavingspotentieel van de huidige maatregelen problematisch is. Door regionale verschillen in maatregelen en capaciteitsproblemen bij de politie en BOA's kan er niet altijd gehandhaafd worden.¹⁴

Hierdoor is het waarschijnlijk dat burgers de maatregelen niet goed naleven omdat zij geen consequenties ervaren van het niet naleven. Dit heeft waarschijnlijk tot gevolg dat het aantal besmettingen stijgt.

⁹ [nos.nl/liveblog/2350117/\[REDACTED\]-mondkapjesplicht-moet-van-kabinet-komen-meeste-omt-leden-wilden-verder-gaan.html](https://nos.nl/liveblog/2350117/[REDACTED]-mondkapjesplicht-moet-van-kabinet-komen-meeste-omt-leden-wilden-verder-gaan.html)

¹⁰ nd.nl/nieuws/varia/994526/-advies-over-mondkapjes-is-onduidelijk-en-leidt-tot-agressie-

¹¹ LCMS / Nalevingsmonitor 25 t/m 27 september

¹² volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/politie-schrijft-veel-minder-coronaboetes-uit-480-in-drie-maanden~b227e234/

¹³ rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/artikel/5186478/grote-verschillen-uitgedeelde-coronaboetes

¹⁴ LCMS / Nalevingsmonitor 25 t/m 27 september

Het is waarschijnlijk dat het verzuim binnen vitale infrastructuur toeneemt in de komende maand, dit zorgt mogelijk voor verstoring.

Door het oplopende aantal besmettingen en de lange wachttijden voor testen, neemt het verzuim onder werknemers waarschijnlijk toe. Dit geldt voor alle sectoren in Nederland en vindt inmiddels ook plaats in de vitale sectoren. Zo heeft ProRail op 24 september gedurende een aantal uren geen treinen kunnen laten rijden tussen Dordrecht en Dordrecht Stadspolders vanwege personeelstekort op de regionale verkeersleidingspost.¹⁵ Ook de brandweer heeft reeds te kampen met verzuim: de veiligheidsregio Flevoland geeft aan dat het ziekteverzuim stijgt.¹⁶ Ten slotte heeft de politie ook te maken met toenemend verzuim. Het verzuim ontstaat doordat agenten met gezondheidsklachten niet kunnen werken, maar ook omdat agenten in thuisquarantaine moeten nadat zij in contact zijn geweest met een besmet persoon. Vanwege oplopende wachttijden voor de GGD-teststraten heeft de politie nu een contract met een commercieel testlaboratorium gesloten om eigen medewerkers snel te laten testen. Hiermee wordt afgeweken van het landelijk testbeleid via de GGD, maar dit wordt door de Nationale Politie nodig geacht om basispolitiezorg maar ook bijzondere diensten, zoals de Dienst Speciale Interventies, te kunnen garanderen.¹⁷ Het is mogelijk dat toenemend verzuim in verschillende vitale sectoren tot verstoringen van processen gaat leiden.

Het is waarschijnlijk dat het toerisme in de herfstvakantie verschuift naar niet-stedelijke gebieden en dat de toerismesector alleen draait op binnenlandse gasten.

Het aantal buitenlandse toeristen in Nederland zal in de aankomende herfstvakantieperiode zeer waarschijnlijk minder zijn dan vorig jaar. Door het oplopende aantal besmettingen in Nederland en de negatieve relsadviezen die België en Duitsland aangekondigd hebben voor verschillende provincies in Nederland, zullen buitenlandse toeristen minder geneigd zijn om in Nederland op vakantie te gaan. De Duitse herfstvakantie in de aan Nederland grenzende deelstaten (Nedersaksen, Noordrijn-Westfalen, Rijnland-Pfalz) is in week 42 en 43.¹⁸ De herfstvakantie voor België is in week 45.¹⁹ De Nederlandse herfstvakantie voor de regio Noord is in week 42, voor de regio's Midden en Zuid in week 43. De komst van toeristen zal dus plaatsvinden van week 42 tot en met week 45.

Het is waarschijnlijk dat Nederlanders voor een vakantie binnen Nederland kiezen, waar men normaal gesproken kiest voor een vakantie in het buitenland. De onzekerheid rondom het COVID-19 virus en de relsadviezen van het Ministerie van Buitenlandse Zaken zorgt ervoor dat men eerder voor een binnenlandse vakantie kiest. Het aantal boekingen voor binnenlandse vakanties ligt echter wel lager dan in voorgaande jaren.²⁰ Mogelijk wordt deze daling ook veroorzaakt door de economisch onzekere tijden. Door het hoge besmettingsrisico in grote steden, is het waarschijnlijk dat vooral niet-stedelijke regio's meer binnenlandse toeristen zullen ontvangen dan.²¹ Dit wordt al gezien door een keten van bungalowparken, die een toename in het aantal boekingen ziet in Gelderland, Overijssel en Noord-Brabant.²² In Figuur 4 is het aantal slaapplekken voor toerisme per provincie te zien, met een onderverdeling in soort accommodatie. Met name de provincie Gelderland zal mogelijk een toename in binnenlandse toeristen zien, vanwege het relatief grote aantal beschikbare slaapplekken in huisjesparken.

¹⁵ twitter.com/ProRail/status/1308997530856890368

¹⁶ LCMS / VR Flevoland

¹⁷ rtlnieuws.nl/nieuws/artikel/5185659/politie-testen-corona-agenten-capaciteit

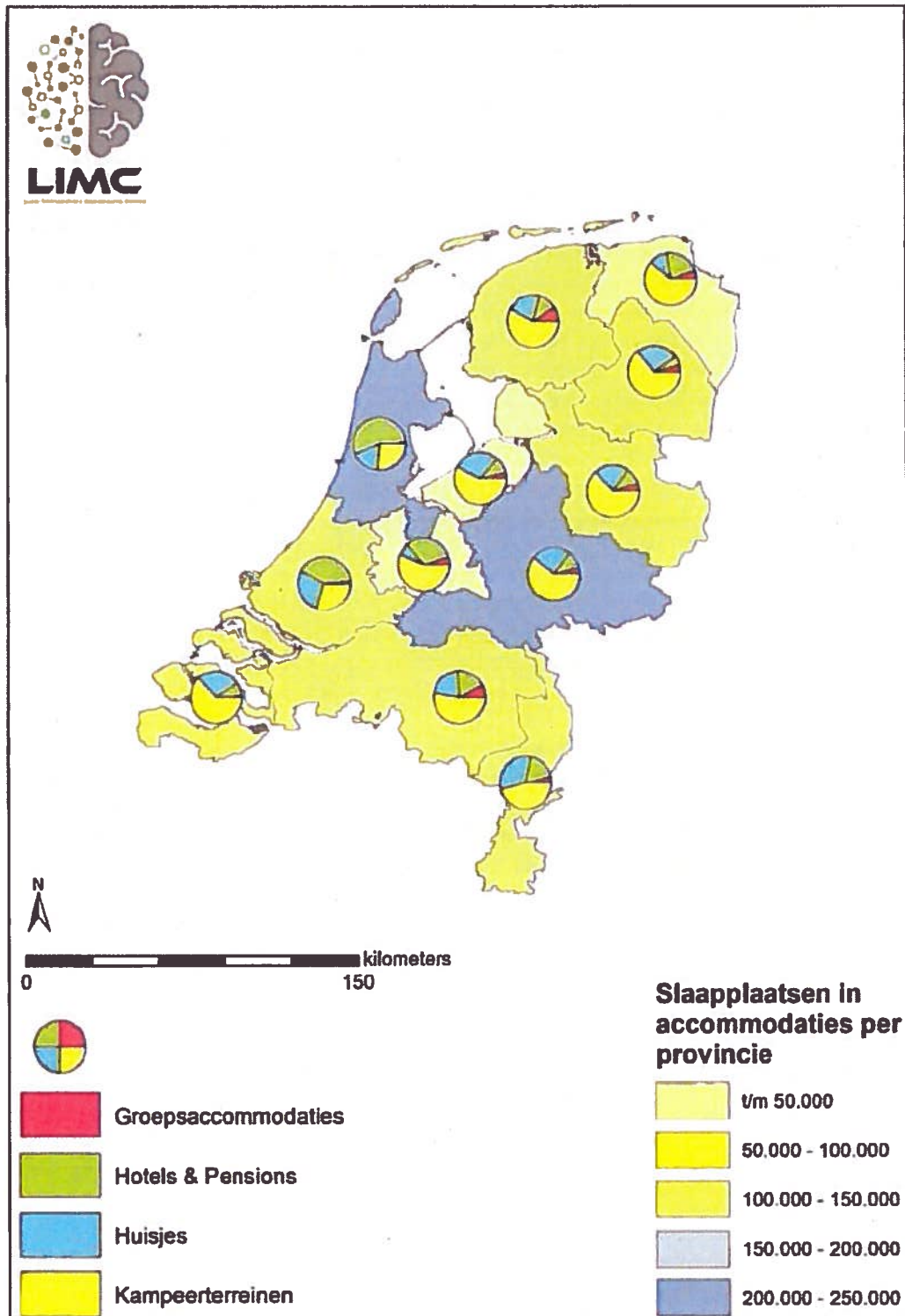
¹⁸ tuxx.nl/landen/duitsland/schoolvakanties/i/herfst/

¹⁹ schoolvakanties-europa.nl/schoolvakanties-belgie/

²⁰ nbtg.nl/nl/home/newsroom/ruim-70-procent-minder-internationale-bezoekers-verwacht-in-2020.htm

²¹ Idem

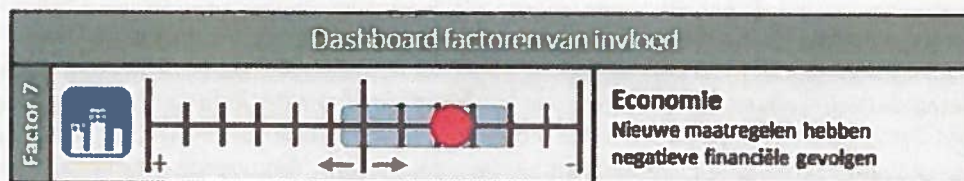
²² pretwerk.nl/news/10387/boekingen-belvilla-voor-herfstvakantie-in-eigen-land-gestegen-met-63

Figuur 4: Toerisme-accommodaties in Nederland (bron: CBS)

5.3. Economie

Highlights

- De nieuwe COVID-19 maatregelen hebben waarschijnlijk negatieve gevolgen voor de financiële positie van organisaties in de horeca, sport en de culturele sector;
- Het is waarschijnlijk dat het kabinet in de komende drie maanden met extra steunmaatregelen komt om noodlijdende sectoren financieel te ondersteunen;
- Het is waarschijnlijk dat de werkloosheidscijfers in Nederland de aankomende drie maanden zullen oplopen.

Toelichting

De nieuwe COVID-19 maatregelen hebben waarschijnlijk negatieve gevolgen voor de financiële positie van organisaties in de horeca, sport en de culturele sector.

Naar aanleiding van de aankondiging van de aanvullende COVID-19 maatregelen op 28 september 2020 zijn er vanuit diverse branches berichten in de media verschenen over de verwachte negatieve financiële gevolgen van de nieuwe maatregelen. Deze gevolgen leiden mogelijk tot meer faillissementen dan reeds voorzien.²³ Koninklijke Horeca Nederland (KHN) betoogt dat de diverse maatregelen zullen leiden tot een verdere daling van omzet onder haar leden.²⁴ Verder komt uit een veelvoud aan regionale bronnen naar voren dat de maatregel om publiek bij sportwedstrijden te weren forse financiële gevolgen zal hebben voor sportverenigingen.^{25, 26, 27, 28} Clubs geven aan de inkomsten uit de sportkantines nodig te hebben. Wanneer deze (voor langere tijd) wegvallen, vreest men voor de bestaanszekerheid. Ten slotte heeft de taskforce 'Culturele en creatieve sector' het Veiligheidsberaad verzocht de culturele gelegenheden een collectieve vrijstelling te geven van de bezoekersbeperking van 30 mensen.²⁹ Momenteel hebben meerdere gemeenten vrijstellingen gegeven aan een gedeelte van de gelegenheden.^{30,31} Naast de algemene steunmaatregelen heeft het kabinet extra ondersteuning vrijgemaakt voor de culturele en creatieve sector.³²

Het is waarschijnlijk dat het kabinet in de komende drie maanden met extra steunmaatregelen komt om noodlijdende sectoren financieel te ondersteunen.

Om drie redenen is het waarschijnlijk dat het kabinet op termijn met extra steunmaatregelen komt om noodlijdende sectoren financieel te ondersteunen. Ten eerste heeft het kabinet de intentie om sectoren te ondersteunen. Uit diverse uitingen van het kabinet blijkt dat het de bestaande steunmaatregelen wil uitbreiden indien de economische situatie verslechtert. Zo heeft het kabinet toegezegd de diverse steunmaatregelen met negen maanden te verlengen.

²³ LIMC Weekly 37 & 38

²⁴ www.khn.nl/nieuws/nieuwe-niet-onderbouwde-coronamaatregelen-nekslag-voor-horeca

²⁵ www.knsv.nl/nieuws/organisatie/berichten/61645/reactie-van-het-amateurvoetbal-op-de-coronamaatregelen

²⁶ wnl.tv/2020/09/29/sportverenigingen-zien-inkomsten-teruglopen-want-de-kantine-moet-dicht-dat-gaat-ze-enorm-raken

²⁷ www.gelderlander.nl/arnhem/horeca-reageert-aangeslagen-misschien-precies-het-laatste-zetje-naar-faillissement-a07c65a6

²⁸ www.nhnieuws.nl/nieuws/273744/noodkreet-van-sportverenigingen-hoe-houden-we-de-mensen-buiten-de-poort

²⁹ www.kunsten92.nl/actueel/verzoek-taskforce-tot-collectieve-vrijstelling-culturele-gelegenheden

³⁰ <https://www.transport-online.nl/site/119259/uitzonderingen-voor-zalen-breda-en-tilburg-niet-in-den-bosch/>

³¹ <https://nos.nl/artikel/2350481-onbegrip-over-willekeur-bij-coronaotheffingen-theaters-en-poolzalen.html>

³² www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/08/28/culturele-sector-krijgt-extra-ondersteuning

Ook is de voorgenomen vermogenstoets om aanspraak te kunnen maken op de verscherpte Tijdelijke Overbruggingsregeling Zelfstandig Ondernemer (TOZO-regeling) voorlopig van de baan.³³ Ten tweede krijgen ondernemers langer de tijd om belastingsschuld door de COVID-19 crisis af te lossen.^{34, 35} Tot slot blijkt uit toezeggingen van de [REDACTED] dat het kabinet in gesprek gaat met organisaties van werkgevers en werknemers over de economische gevolgen van de COVID-19 crisis en de gevolgen voor het bestaande steunpakket.^{36, 37} Het is mogelijk dat aanpassingen van bestaande maatregelen en nieuwe steunpakketten zullen voortvloeien uit deze gesprekken. Ten tweede is er momenteel in de Tweede Kamer brede steun voor het steun- en herstellapakket waarmee het kabinet de negatieve effecten van de COVID-19 crisis wil dempen.^{38, 39} Zowel coalitie- als oppositiepartijen hebben voor dit pakket gestemd. Het is waarschijnlijk dat de Tweede Kamer ook achter aanvullende maatregelen zal staan. Ten derde is er waarschijnlijk draagvlak voor het verder laten oplopen van de Nederlandse staatsschuld.^{40, 41} Hierdoor is er financiële ruimte om extra steunmaatregelen af te kondigen.

Het is waarschijnlijk dat de werkloosheidscijfers in Nederland de aankomende drie maanden zullen oplopen.

Ondanks dat sommige beroepsgroepen in tijden van werkloosheid nog steeds gemakkelijk aan werk kunnen komen, wijzen verschillende signalen op stijgende werkloosheidscijfers in Nederland.⁴² Meerdere bedrijven in Nederland hebben deze week ontslagrondes aangekondigd.^{43, 44, 45, 46, 47} Daarnaast is het waarschijnlijk dat rondom de presentatie van de kwartaalcijfers meerdere aankondigingen zullen volgen.⁴⁸ De verwachting is dat er een stijging van 34% in het aantal faillissementen zal plaatsvinden.⁴⁹ Dit wordt veroorzaakt door de verwachte recessie. Daarnaast is het producentenvertrouwen negatief.⁵⁰ Dit heeft waarschijnlijk effect op de investeringen.

³³ www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/09/29/brede-steun-in-de-tweede-kamer-voor-steun-en-herstellapakket

³⁴ www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/09/29/ondernemers-krijgen-langer-tijd-om-belastingsschuld-door-corona-af-te-lossen

³⁵ [www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/\[REDACTED\]/documenten/kamerstukken/2020/09/29/kamerbrief-behandeling-pakket-belastingplan-2021-en-baangerelateerde-investeringskorting-bik](http://www.rijksoverheid.nl/regering/bewindspersonen/[REDACTED]/documenten/kamerstukken/2020/09/29/kamerbrief-behandeling-pakket-belastingplan-2021-en-baangerelateerde-investeringskorting-bik)

³⁶ [www.rijksoverheid.nl/documenten/mediateksten/2020/09/28/letterlijke-tekst-persconferentie-\[REDACTED\]](http://www.rijksoverheid.nl/documenten/mediateksten/2020/09/28/letterlijke-tekst-persconferentie-[REDACTED])
[REDACTED] 8-9-2020

³⁷ www.deondernemer.nl/corona/vno-ncw-mkb-nederland-gesprek-kabinet-aanpassingen-derde-steunpakket~2529694

³⁸ www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2020/09/29/brede-steun-in-de-tweede-kamer-voor-steun-en-herstellapakket

³⁹ www.binnenlandsbestuur.nl/sociaal/nieuws/tweede-kamer-stemt-voor-steun-en-herstellapakket.14656763.lvnkx

⁴⁰ <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/hoe-nederland-de-staatsschuld-verhoogt-zonder-ervan-wakker-te-liggen~b0ec312e>

⁴¹ fd.nl/economie-politiek/1358506/twintig-jaar-om-de-staatsschuld-af-te-bouwen-dat-vind-ik-sint-juttemis

⁴² www.nos.nl/artikel/2350123-zelfs-bij-grote-werkloosheid-veel-werk-voor-technici-en-verpleegkundigen.html

⁴³ www.nos.nl/artikel/2350389-shell-gaat-drastisch-reorganiseren-zeker-7000-banen-verdwijnen.html

⁴⁴ <https://nos.nl/artikel/2350477-shell-bam-tata-en-klm-schrappen-duizenden-banen-meer-reorganisaties-op-komst.html>

⁴⁵ www.fd.nl/ondernemen/1358829/duizend-gedwongen-ontslagen-bij-klm

⁴⁶ www.nos.nl/artikel/2350390-bouwbedrijf-bam-gaat-reorganiseren-mogelijk-honderden-banen-op-de-tocht.html

⁴⁷ www.volkskrant.nl/cultuur-media/dancegigant-id-t-schrapt-40-procent-van-de-banen~b29aa5dd

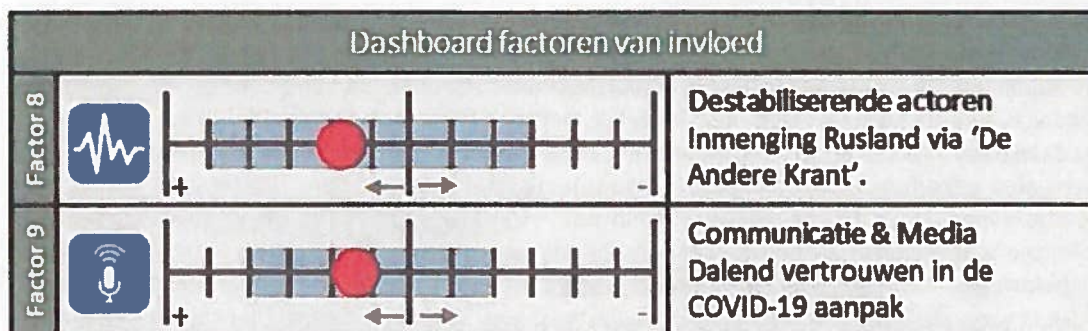
⁴⁸ www.beleggersagenda.eu/beurskalender/kwartaal-jaarcijfers

⁴⁹ www.fd.nl/economie-politiek/1358756/onderzoekers-nederlandse-coronasteun-creeerde-nog-weinig-zombiebedrijven

⁵⁰ www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/40/producentenvertrouwen-neemt-verder-toe-in-september

5.4. Destabilisering (niet) statelijke actoren en Communicatie & Media

Highlights

- Mogelijk dat Rusland zich via 'De Andere Krant' mengt in het Nederlandse publieke debat;
- Het is waarschijnlijk dat onduidelijkheid en besluiteloosheid van de overheid bijdraagt aan dalend vertrouwen in de COVID-19 aanpak.

Toelichting

Mogelijk dat Rusland zich via 'De Andere Krant' mengt in het Nederlandse publieke debat.

Het is mogelijk dat Rusland zich via 'De Andere Krant'⁵¹ mengt in het Nederlandse publieke debat. Ten eerste onderhouden de [redacted] van deze krant banden met Rusland via Russische organisaties en personen die van buitenlandse inmenging worden beschuldigd.

Ten tweede heeft 'Andere Krant' tijdens de COVID-19 crisis invloed op het maatschappelijk debat⁵². Bij protesten tegen de coronamaatregelen dragen demonstranten geregeld exemplaren van de krant bij zich. De [redacted] sprak op het Malieveld duizenden demonstranten toe: „De overheid is niet te vertrouwen!“. Daarnaast hebben bekende Nederlanders met een groot bereik op sociale media de krant een podium gegeven en zo mogelijk bijgedragen aan het publieke debat.

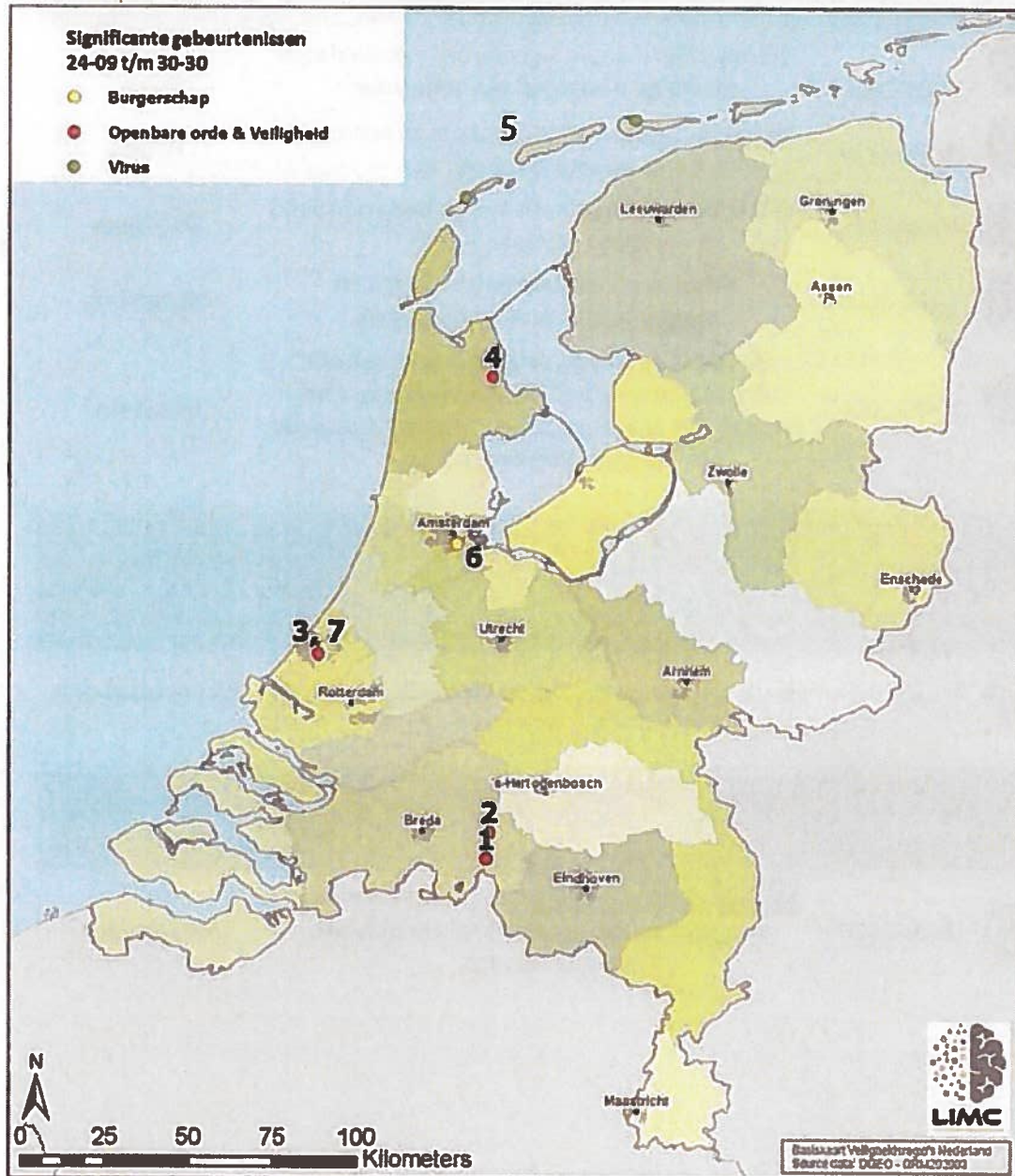
⁵¹ 'De Andere Krant' is een krant die overheidsinformatie en traditionele media in twijfel trekt. Zo heeft de krant in de "2020 editie COVID-1984" kanttekeningen geplaatst bij het Nederlands COVID-19 beleid. Bron: www.nrc.nl/nieuws/2020/09/29/de-russische-connecties-van-de-andere-krant-a4013923

⁵² 20200929-DV-LIMC - wisselwerking narratieven

(6) Significante gebeurtenissen

6.1. Europees Nederland

6.2. Europees Nederland

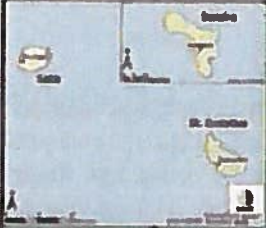
Datum	Thema Openbare orde & Veiligheid	Locatie
① 23-09-2020	Medewerkers woonzorgcentrum met de dood bedreigd na oproep van actiegroep	Goirle
② 26-09-2020	Willem II- Supporters overtreden coronaregels, gemeente grijpt niet in.	Tilburg
③ 27-09-2020	All You Can Eat Restaurant in Den Haag ontruimd wegens extreme drukte.	Den Haag
④ 27-09-2020	Handhavers mishandeld, bedreigd en vastgehouden in café Medemblik	Medemblik
⑦ 27-09-2020	De politie heeft een einde gemaakt aan een demonstratie op het Plein in Den Haag. Daar hadden zich enkele tientallen mensen verzameld die wilden demonstreren.	Den Haag

Datum	Thema Virus	Locatie
⑤ 27-09-2020	Eerste coronabesmetting op Vlieland en Ameland	Waddeneilanden

Datum	Thema Burgerschap	Locatie
⑥ 28-09-2020	██████████ roept Amsterdammers dringend op: draag mondkapje in publieke binnenruimtes.	Amsterdam

6.3. Caribisch Nederland

 Bijzondere gemeenten binnen het Koninkrijk	
Bonaire	77 actieve besmettingen. De Nederlandse 'coronawet' zal ook van toepassing zijn op de BES-eilanden. Echter krijgen de gezaghebbers in overleg met Nederland inspraak over de invulling van de coronawet, naar de omstandigheden op het eiland.
Saba	NSTR
St-Eustatius	8 actieve besmettingen. De avondklok en overige maatregelen worden tot nader order verlengd.

 Landen binnen het Koninkrijk	
Aruba	727 actieve besmettingen. Het crisisteam van Aruba heeft aangegeven dat de huidige maatregelen nog minimaal een week van kracht blijven. De Horeca moet om 21:00 sluiten.
Curaçao	212 actieve besmettingen
St-Maarten	80 actieve besmettingen

6.4. Grensgebieden

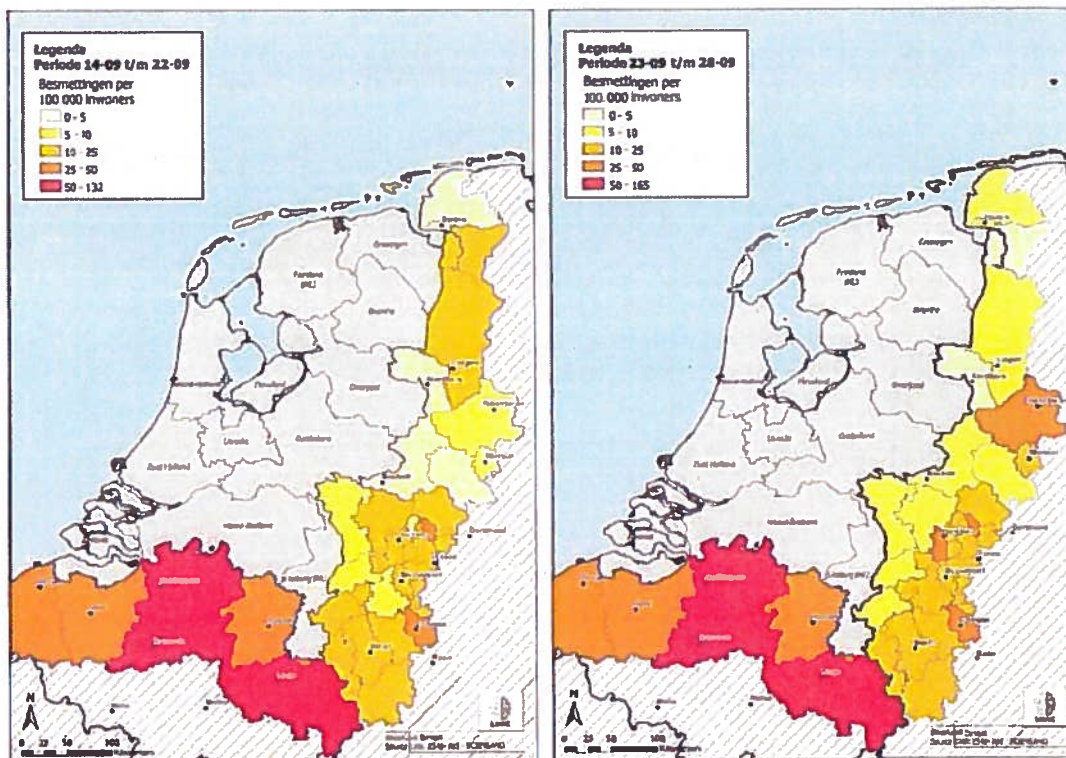
Toelichting

België

Het is waarschijnlijk dat het stijgende aantal nieuwe COVID-19 besmettingen in de Belgische provincies een versterkend effect heeft op verspreiding van het virus in Nederland. Het Belgisch Ministerie van Buitenlandse Zaken geeft aan dat de provincies Zeeland en Limburg oranje zones zijn. Daarnaast scherpt België de reisadviezen voor de vier Nederlandse provincies aan. Reizen naar en vanuit deze delen van Nederland wordt ten zeerste afgeraden. Eerder gebeurde dat voor Noord- en Zuid-Holland en Utrecht. De maatregel is vooral voor Noord-Brabant lastig. Met name tussen deze provincie en België is er veel grensverkeer. Verder betekent het dat Belgen twee weken in quarantaine moeten, wanneer zij langer dan 48 uur in deze provincies zijn geweest. Daarom is het waarschijnlijk dat meer Belgen deze provincies zullen mijden.⁵⁷

Duitsland

Het is waarschijnlijk dat het COVID-19 besmettingsgevaar van reizigers van Duitsland naar Nederland licht afneemt. Ten eerste is de kans op verspreiding kleiner omdat het aantal besmettingen in heel Duitsland afgelopen week licht is afgenomen. Ten tweede is de verspreidingskans kleiner, omdat in de grensdeelstaten, de verspreiding van COVID-19 is afgenomen.⁵⁸ Duitsland heeft de provincies Noord- en Zuid-Holland en Utrecht als rode zones bestempeld.⁵⁹ Het is waarschijnlijk dat Duitsers deze Nederlandse provincies zullen mijden.

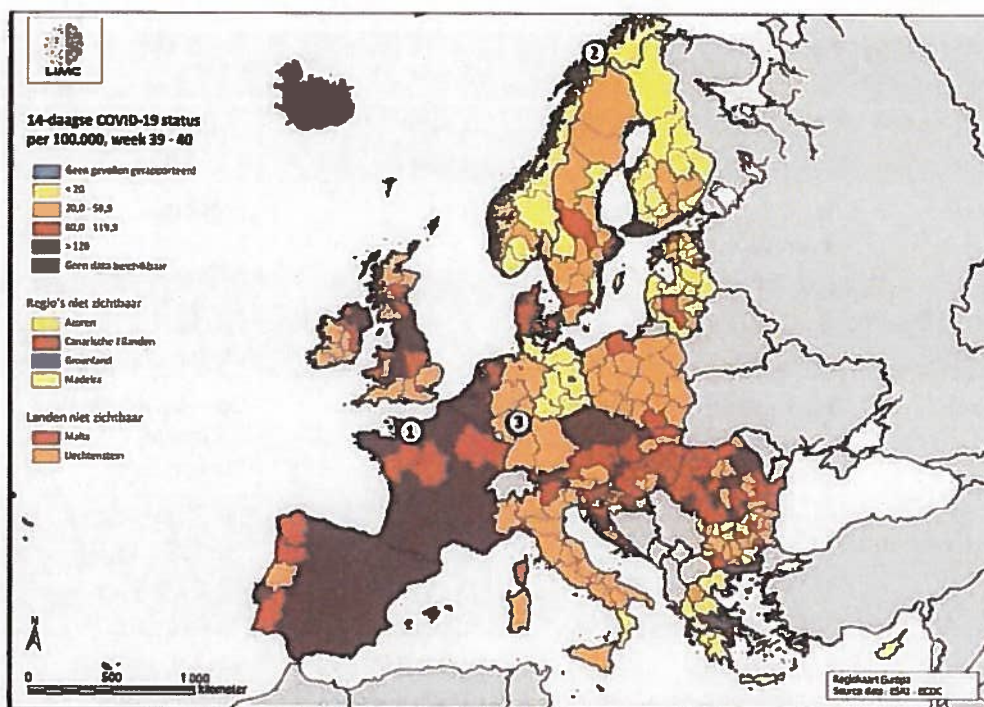
⁵⁷ www.bd.nl/brabant/code-rood-belgie-raadt-reizen-naar-brabant-en-gelderland-af-a705182e

⁵⁸ experience.arcgis.com/experience/478220a4c454480e823b17327b2bf1d4

⁵⁹ www.auswaertiges-amt.de/de/ReiseUndSicherheit/covid-19/2296762#content_0

6.5. Besmettingsrisico oefeningen CLAS-buitenland

Locatie	Eenheid/oefening/pax	Besmettingsgraad
① FRA, Normandië	JISTARC/BFT Normandië/27	153 op 100k
② NOR, Skjold	MARN5/Joint Mountain Training/18	3 op 100k
③ DEU, Baumholder	LMB/KCT/SLA's/BAUMHOLDER 2020-2/84	21 op 100k

Toelichting

Op het moment gelden er voor Frankrijk (Normandië) en Duitsland, geen COVID-19 gerelateerde reisbeperkingen. JISTARC eenheden die naar Normandië reizen dienen rekening te houden met een verplichte thuisquarantaine van 10 dagen, indien zij verblijven (lees: stoppen) in een van de departementen waar zij doorheen reizen op de heen- en terugweg. Voor Noorwegen geldt een quarantaine van 10 dagen bij aankomst. Voor militairen die uit bovengenoemde oefengebieden⁶⁰ komen, gelden momenteel geen beperkingen bij terugkomst in Nederland.⁶¹

⁶⁰ Melding Buitenlandse Activiteiten in week 40 (SITCEN)

⁶¹ www.nederlandwereldwijd.nl/reizen/reisadviezen

(7) Vooruitblik

Datum	Activiteit	Locatie	Impact op factor
Week 40 / 41	Bekendmaking economische cijfers 3e kwartaal	N.v.t.	Economie
1 oktober	Begin derde economisch steunpakket	N.v.t.	Economie
2 oktober	Demonstratie tegen het tanende onderwijskwaliteit	Amsterdam	Openbare orde & veiligheid, Burgerschap
4 oktober	Demonstratie Nederlandse Volksunie 'White lives matter', ook tegen coronamaatregelen	Den Haag	Openbare orde & veiligheid, Burgerschap
6 oktober	Nationale Bezinningsdag voor COVID-19 slachtoffers, gevolgd door periode 'Aandacht voor elkaar'	Onbekend	Burgerschap, Continuïteit van bestuur
Week 42/43	Herfstvakantie	Heel NLD	Virus, Economie, Burgerschap
Datum onbekend	Tweede Kamer stemt over Tijdelijke wet COVID-19 maatregelen, incl. Corona-melder app	Den Haag	Continuïteit van bestuur

(8) Handelingsperspectief Defensie

Steunaanvraag civiele autoriteiten bij het Ministerie van Defensie

Het LIMC en TOC leveren al enkele maanden analyses en handelingsperspectief betreffende de verschillende scenario's rondom COVID-19 en daaruit voortkomende spanningen binnen de samenleving.

De tekorten op het gebied van testlaboratoria zijn ongewijzigd. Hierdoor blijft het mogelijk dat hier aanvragen vandaan komen voor ondersteuning op het gebied van logistiek en planning. Door oplopende capaciteitsproblemen in de zorg is het mogelijk dat er vanuit deze sector aanvragen komen om te ondersteunen in logistiek, planning en voor verzorgend personeel.

Door tekorten op Aruba in de zorgsector en bij het Water- en Energiebedrijf, is het mogelijk dat Defensie gevraagd wordt om in deze sectoren te ondersteunen.

Door het kabinet is dringend geadviseerd om mondkapjes in de publieke ruimte te dragen. Defensie is aangemerkt als een vitale organisatie en heeft sowieso een voorbeeldfunctie. Op momenten dat de Defensieorganisatie een grote zichtbaarheid heeft in de Nederlandse maatschappij, zoals bijvoorbeeld tijdens de geplande oefening Zebra Sword, is er een afbreukrisico wanneer personeel zich niet conformeert aan de uitvoering van de COVID-19 maatregelen. Het is wenselijk dat Defensiepersoneel zich in de publieke ruimte houdt aan de geldende COVID-19 maatregelen.

Bijlagen

Bijlage 1: Beschrijving factoren van invloed

Factor		Toelichting
	1. Virus	Verspreiding en beheersing van het virus. Daarbij wordt o.a. gekeken naar het reproductiegetal en ontwikkelingen op het gebied van vaccinaties.
	2. Zorg	Effecten van COVID-19 op de Nederlandse zorgsector.
	3. Continuïteit van bestuur	Continuïteit van en vertrouwen in het bestuur en overheid.
	4. Openbare orde & Veiligheid	Continuïteit hulpdiensten en waarborging objectieve veiligheid.
	5. Burgerschap	Psychosociale en gedragsaspecten van bevolking: bijv. Cohesie, veerkracht, naleving van overheidsmaatregelen.
	6. Vitale Infrastructuur	Continuïteit van de vitale infrastructuur.
	7. Economie	Effecten van COVID-19 op de Nederlandse economie en impact op het bedrijfsleven en de bevolking.
	8. Destabilisering (niet) statelijke actoren	Ongewenste beïnvloeding vanuit niet legitieme actoren.
	9. Communicatie, media & sociale-media	Versterking van andere effecten door 'de wet van Pleuris'.
	10. Meteo, evenementen en Incidenten	Mogelijke invloeden van weer, evenementen en incidenten op de verspreiding van COVID-19.

Bijlage 2: Beschrijving scenario's

Het landelijke operationeel team Corona (LOT-C) heeft onderstaande scenario's initieel rond 26 maart opgeleverd en heeft medio mei 2020 een update van de scenario's uitgevoerd.

Best case: Continue alertheid

Beperkte sociaaleconomische impact + zorgsysteem toereikend

In dit scenario blijft de verspreiding van het virus onder controle. De set van bestaande en nieuwe maatregelen blijkt effectief en de nadelige gevolgen van de maatregelen zijn (relatief) beperkt. Een mogelijke tweede golf zorgt niet voor een problematische belasting van de zorg. De zorgsector kan zich herstellen en reguliere zorg kan worden hervat. Innovatieve oplossingen die het besmettingsrisico reduceren dragen bij aan het draaiend houden van de samenleving, zowel economisch als sociaal. Er is wel sprake van economische krimp en stijgende werkloosheid, maar ook perspectief op gedeeltelijk herstel in 2021. De veerkracht onder de bevolking blijft sterk, ook op de momenten dat maatregelen weer aangescherpt moeten worden. Gezamenlijk helpen we elkaar en in het bijzonder de kwetsbare mensen onder ons door deze moeilijke tijd heen. Hierbij zijn we in staat om meer in contact te staan met mensen die dat het meest nodig hebben, zoals ouderen en mensen met een beperking.

Escalatie: Maar samen sterk

Beperkte sociaaleconomische impact + zorgsysteem overbelast

Ondanks de maatregelen blijkt het niet mogelijk om de verspreiding van het virus voldoende af te remmen om overbelasting van het zorgsysteem te voorkomen. De oorzaak hiervan kan uit twee componenten bestaan. Ten eerste zijn maatregelen ineffectief. Ten tweede kan het zorgsysteem, dat reeds onder druk staat, een tweede golf niet verwerken. De PBM en andere middelen raken wederom schaars. Personeel raakt overbelast en valt uit. Hierdoor neemt de capaciteit af en treedt een zelfversterkend effect op. Deze neerwaartse spiraal valt moeilijk te stoppen en de situatie in de zorg verergerd dramatisch. Er moeten op dat moment moeilijke ethische keuzes gemaakt worden. Er moeten keuzes gemaakt worden tussen een accumulerende niet-COVID-19 zorgvraag en COVID-19 zorg. Electieve zorg vindt beperkt plaats. De economische impact is aanzienlijk maar de sociale impact blijft beperkt door een gemeenschappelijk doel. De overheid en maatschappelijke partners werken effectief samen. De grotere last voor zowel het zorgsysteem als economisch systeem wordt gezamenlijk gedragen. We zijn in staat om groepen die behoefte hebben aan bewegingsruimte en interactie dit ook te bieden. Mensen helpen elkaar op creatieve manieren en de maatschappij vecht zich samen door deze moeilijke tijd.

Stilval: Eigenbelang

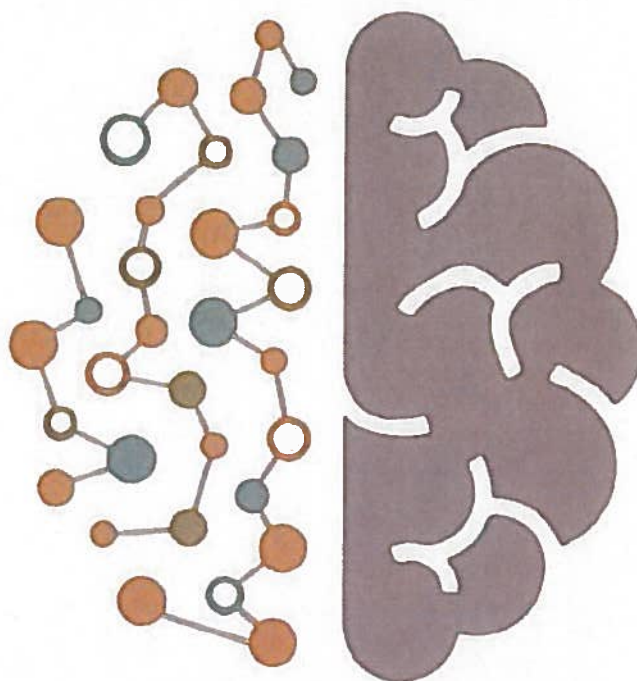
Hoge sociaaleconomische impact + zorgsysteem toereikend

De zorgsector raakt niet nogmaals zwaarbelast en kan zich gaan herstellen. Reguliere zorg wordt hervat. Hier staan echter zware sociaaleconomische kosten tegenover. De impact van de maatregelen uit het tweede kwartaal werken sterk door, mogelijk in combinatie met de effecten van wederom zware en/of langdurige maatregelen om een tweede golf te controleren. Deze maatregelen zijn echter wel effectief in het controleren van het virus. Wegens de onvrede die ontstaat door de sociaaleconomische impact van de pandemie is naleving niet voor iedereen vanzelfsprekend meer en moet intensiever worden gehandhaafd. Kwetsbare mensen komen steeds meer onder druk te staan, de werkloosheid stijgt snel. De menselijkheid van de maatregelen staat ter discussie doordat eenzaamheid en sociaal isolement toenemen. Er is sprake van een groeiende protestbeweging tegen de overheid. Het vertrouwen in de overheid neemt onder een deel van de bevolking af door economische onzekerheid en de psychosociale last van de situatie. Bestuurders staan onder druk en de relatie met maatschappelijke partners, zoals werkgevers, verslechterd.

Worst case: Chaos

Hoge sociaaleconomische impact + zorgsysteem overbelast

De inspanning om het virus te controleren blijkt niet voldoende om overbelasting van het zorgsysteem te voorkomen. Enerzijds kan dit een gevolg zijn van een ineffectief beleid, anderzijds kan ook blijken dat een significant deel van de bevolking niet langer bereid of in staat is om de maatregelen na te leven. Dit levert een dubbel probleem op: de sociaaleconomische impact van de maatregelen en verspreiding van het virus zijn groot. Tegelijkertijd lijkt dit offer niet voldoende te zijn om volle IC's te voorkomen, mede omdat het zorgsysteem onvoldoende hersteld was van de eerste golf. Dit leidt tot een verlies van vertrouwen in de overheid, instituties en de maatregelen. Een groter gedeelte van de samenleving twijfelt openlijk aan het nut van de maatregelen. Er is sprake van polarisatie tussen groepen die het beleid steunen en groepen die zich verzetten tegen de maatregelen. Dit dwingt de overheid om harder te handhaven met incidenteel verstoring van de openbare orde in de grote steden. De continuïteit van de vitale processen staan onder druk. Er is sprake van ziekteverzuim, tekorten aan PBM's en beperkte instroom van personeel door verstoorde opleidingstrajecten. Menselijk leed bij de ouderen, mensen met een beperking en sociaalkwetsbare groepen zijn wijdverspreid. De gevolgen van de crisis zijn voor iedereen voelbaar: de reguliere zorg is beperkt, de werkloosheid stijgt snel, het onderwijs vertraagd. Nationale en lokale overheden worden gedwongen zich op de crisis te focussen waardoor de reguliere taken vertragen. Er ligt grote druk op bestuurders. In het geval dat deze effecten niet tot Nederland beperkt zijn zal de verstoring van internationale handel en samenhang ernstige omvang aannemen.

LIMC

LAND INFORMATION MANOEUVRE CENTRE

CONTACT US

LK01 Tonnetkazerne
Eperweg 141
8084 HE 't Harde
Gebouw 230

limc@mindef.nl

